

Talousrikollisuuden tilannekuva III/2008

Poliisin tietoon tullut talousrikollisuus
viranomaisyhteistyö; tutkimus

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

PAKK, ESLH, VH

Hanke VM0151:00/07/02/2000

TALOUSRIKOLLISUUDEN TILANNEKUVA III/2008	1
1. ESIPUHE	3
2. POLIISIN TUTKINTATILASTOT	4
3. YRITYSTEN SAATTOHOITO – YHTIÖ- JA RIKOSOIKEUDELLISEN VASTUUN TOTEUTUMINEN JA KOHDENTUMINEN.....	9
4. SELVITYS VEROHALLINNON TEKEMIEN RIKOSILMOITUSTEN PROSESSIN KESTOSTA JA RANGAISTUSKÄYTÄNNÖSTÄ.....	13
5 RAKENNUSALAN HARMAAN TALOUDEN VAIKUTUKSET UHRIEN NÄKÖKULMASTA	18
6. TALOUSRIKOLLISUUTTA KOSKEVIA JULKAISUJA JA ARTIKKELEITA	23
<i>Yhteystietoja</i>	28

1. Esipuhe

Sekä talousrikosten kulku viranomaisprosesseissa että talousrikoksista langetetut tuomiot ovat viime aikoina nousseet esiin sekä keskusteluissa että erilaisissa tutkimuksissa ja selvityksissä. Tässä tilannekuvassa näitä asioita sivutaan sekä Eeva Arven että Tytti Mäkelän kirjoituksissa. *Eeva Arve* käsittelee kirjoituksessaan verohallinnon tekemien rikosilmoitusten kulkua rikosprosessissa ja niistä langetettuja rangaistuksia. *Tytti Mäkelän* kirjoitus käsittelee yritystoiminnan saattohoitoilmiötä, ja erityisesti yhtiö- ja rikosoikeudellisen vastuun toteutumista ja kohdentumista ilmiöön liittyvissä rikoksissa.

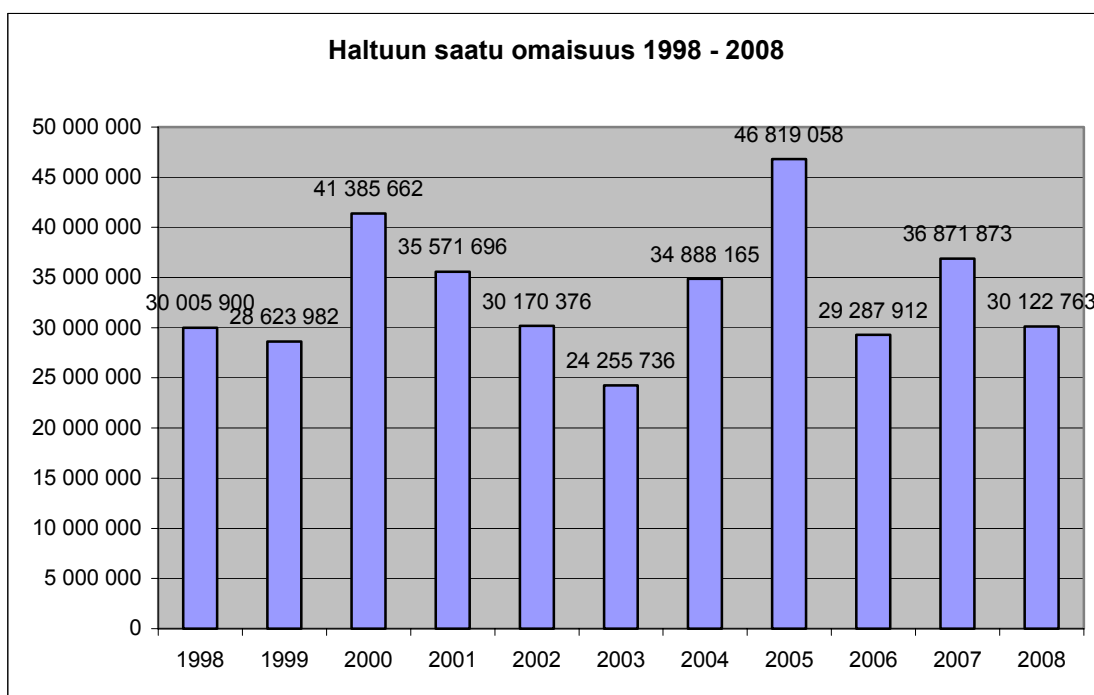
Viranomaisprosesseihin ja talousrikoksista langetettuihin sanktioihin liittyen on myös Poliisiammattikorkeakoulussa tekeillä laaja tutkimus ”*Kohdusta hautaan, tuhannen rekisterin kautta – Talousrikosten kulku esitutkinnasta käräjäoikeuden tuomioon*”, jota tutkija Terhi Hakamo esitteli viime talousrikosseminaarissa (9.-11.6.2008). Talousrikosten läpivirtauksen lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan myös toteutuneita talousrikostuomioita. Aineiston talousrikoksissa langetettiin prosentuaalisesti eniten ehdollisia vankeustuomioita (53 %), seuraavaksi useimmin sakkoja (30 %) ja harvemmin ehdottomia vankeustuomioita (17 %). Ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus oli 17,0 kuukautta ja ehdollisten 7,3 kuukautta. Rangaistusten tasosta tutkimus kertoi sen, että talousrikosten vankeusrangaistusten keskipituudet sijoituivat selvästi rangaistusasteikon keskitason alapuolelle.

Tilanne on tuttu jo ensimmäisestä suomalaista talousrikollisuutta ja siitä langetettuja tuomioita koskevasta tutkimuksesta (Talouden varjopuoli, 1994), jossa todettiin vain murto-osan talousrikollisuudesta tulevan viranomaisten tietoon ja tuomituksi. Tässä julkaisussa esiteltävät selvitykset tukevat käsitystä siitä että talousrikosten saaminen tuomiolle on edelleen ongelmallista. Aina talousrikollisuuteen liittyviä ilmiöitä ei tiedosteta rikoksiksi, usein tunnistetaan vain yksittäiset teot eikä nähdä niitä osana laajempaa kokonaisuutta, ainoastaan osa rikoksista päättyy tuomioistuimeen asti, tuomiot jäävän usein alhaisiksi ja eritoten rikoksilla saadun hyödyn palauttaminen on ongelmallista.

Vuoden 1994 jälkeen talousrikollisuutta on selvitetty ja tutkittu monelta kantilta. Pohjoismaiseen tapaan rikosten tekijöiden ja tekotapojen lisäksi viranomaistoiminnan ja talousrikoskontrollin tehokkuutta seurataan jatkuvasti erilaisten tunnuslukujen ja tilastojen avulla. Tämä painopiste on luonnollinen siitäkin syystä, että pohjoismaissa talousrikollisuuden ydin käsitetään pitkälti valtion varoihin kohdistuvana rikollisuutena. Tosiasiassa valtion lisäksi talousrikollisuudella on paljon muitakin uhreja. Näitä pohditaan tämän tilannekuvan viimeisessä kirjoituksessa.

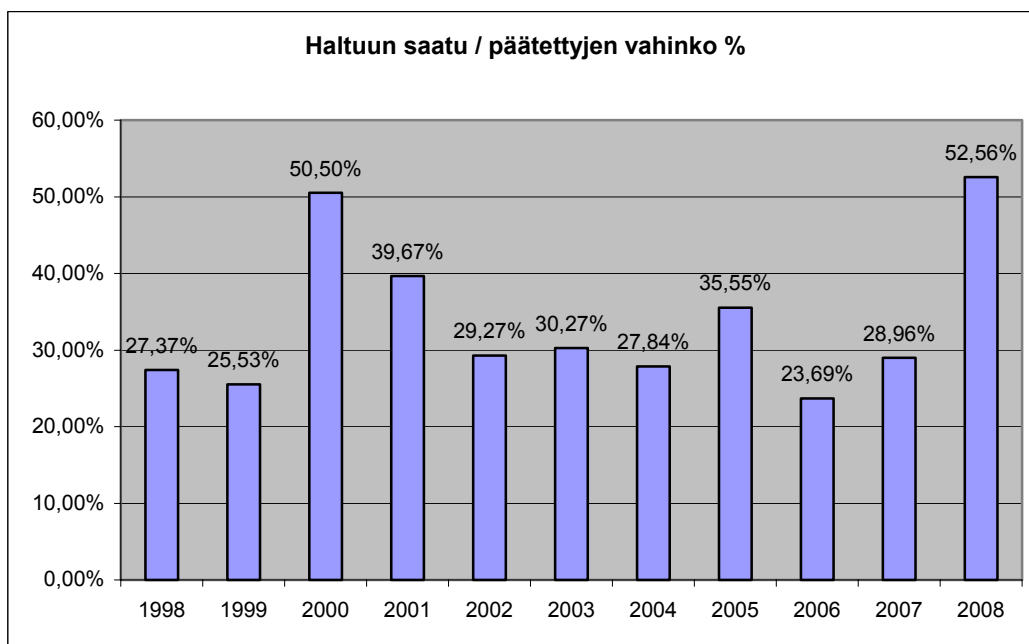
2. Poliisin tutkintatilastot

Ensimmäinen talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelma laadittiin vuosille 1996–1998. Toimintaohjelman päämääränä oli talousrikollisuuden ja harmaan talouden sekä niiden aiheuttamien vahinkojen merkittävä vähentäminen. Vuonna 1996 talousrikollisuudelle annettiin myös poliisitoiminnassa käytettävä määritelmä ja talousrikoksia on siitä lähtien pystytty tilastoimaan omana ryhmänään. Yksi talousrikostorjunnan tehokkuuden ja kannattavuuden mittareita on haltuun saatu rikoshyöty. Sen määrään vaikuttavat yksittäisten ”suurten” juttujen ohella muun muassa se, onko tutkinnan painopiste vanhojen juttukertymien perkaamisessa vai pystytäänkö aktiivisesti etsimään ja tutkimaan uusia juttuja. Vuosien 1997 – 2006 poliisin haltuun saama rikoshyöty on ollut keskimäärin 32,6 miljoonaa euroa. Vuonna 2007 tulos oli jonkin verran edellisen kymmenen vuoden keskiarvon yläpuolella. Vuoden 2008 puolella välissä rikoshyötyä on kertynyt jo noin 30,1 miljoonaa euroa. Tämä on huomattavasti suurempi kuin viime vuoden vastaava kertymä (20,3 miljoonaa).

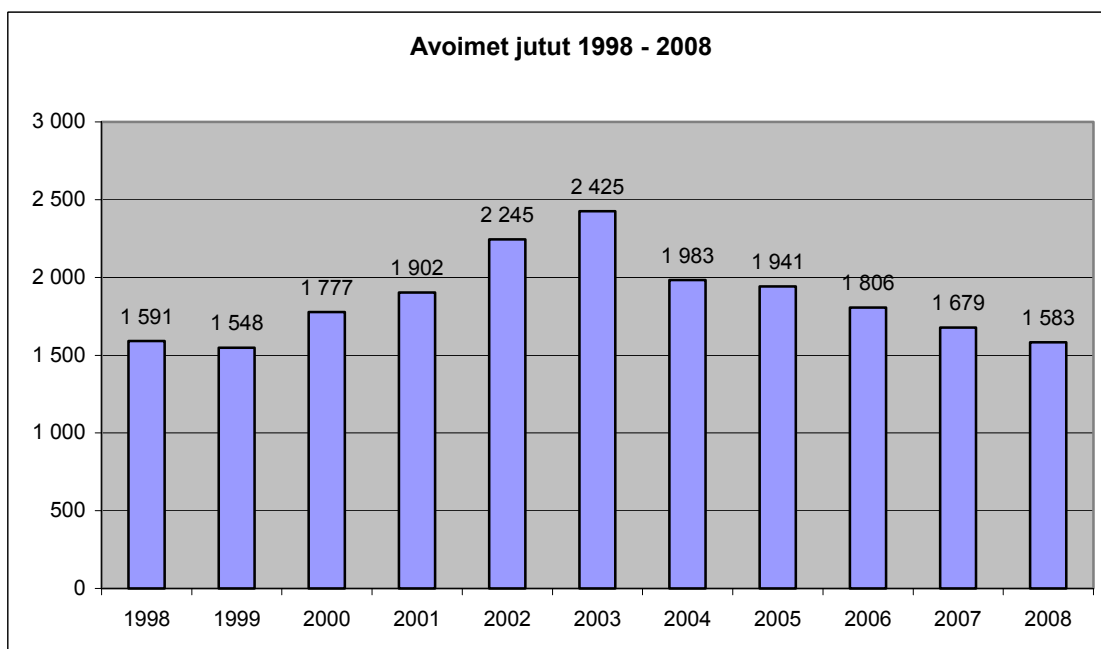

Talousrikollisuuden vahingot eivät rajoitu näihin arvioituihin taloudellisiin vahinkoihin, vaan mukaan on laskettava myös välilliset vahingot.

Tilastoja tarkastellessa tulee muistaa, että poliisin tietoon on arvioitu tulevan noin 10 prosenttia talousrikoksista, ja jos harmaa talous otetaan mukaan laskelmiin, noin viisi prosenttia. Poliisin tilastojärjestelmän mukaiset poliisilla tutkinnassa olevien talousrikosten vahingot vuonna 2007 olivat *päätettyjen* juttujen osalta 127.340.254 euroa ja *avoimien* juttujen osalta 202.963.660 euroa. Vuonna 2007 *tutkintaan tulleiden* juttujen vahingoiksi on arvioitu 85.101.402 euroa. Haltuun saatu omaisuus yhteensä/päätettyjen juttujen vahinko arvoina vuodelle 2007 antaa tulokseksi 28,97 prosenttia. Vuoden 2008 alussa luku oli ennätyksellisen alhainen (17,51). Poliisin haltuun saama omaisuus suhteessa päätettyjen juttujen vahinkoon on vuoden puolella välissä kuitenkin noussut 52,56 prosenttiin, joka on korkein kymmenen vuoden aikana. Vuoden 2007 puolessavälissä vastaava prosenttiluku oli 25,62.

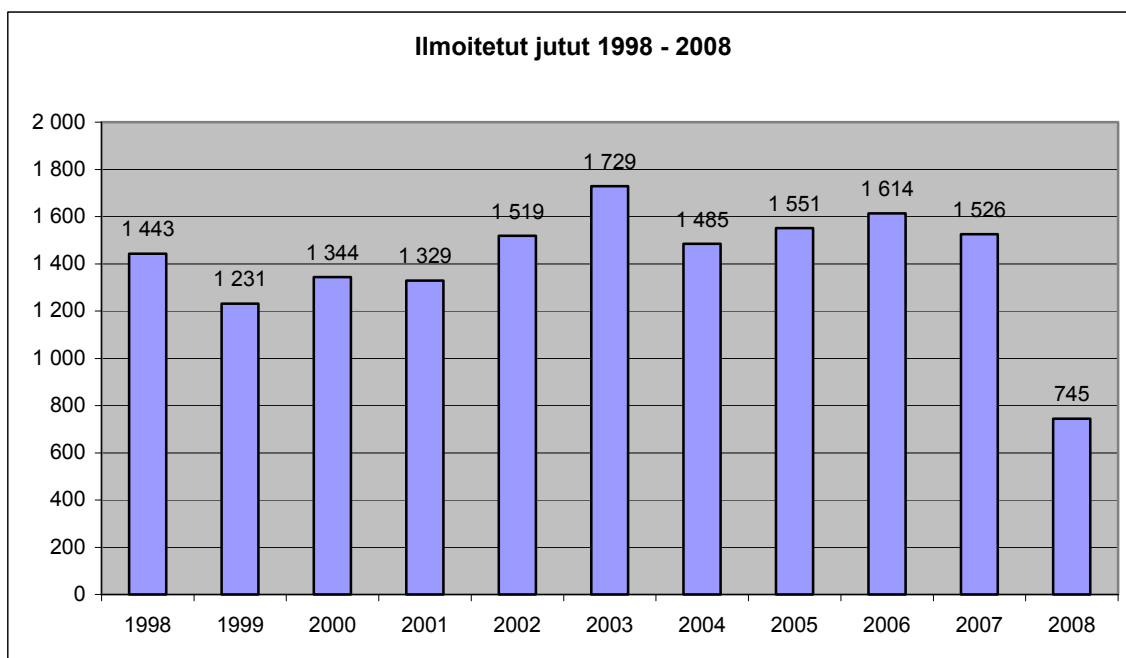

Avointen talousrikosjuttujen määrä on jatkanut edelleen laskua, jota voidaan pitää hyvänä suuntana tutkintatilannetta tarkasteltaessa. Vuoden 2003 tilanteesta (2.425 avointa juttua) avoimet talousrikosjutut ovat vähentyneet 842 jutulla. Vuoden 2008 alussa avoimien juttujen määrä on noin kymmenen vuoden takaisella tasolla. Vuoden puolessavälissä avoimien juttujen määrä oli enää 1.583 kappaletta, kun vuosi sitten avoimia juttuja oli 1.717.

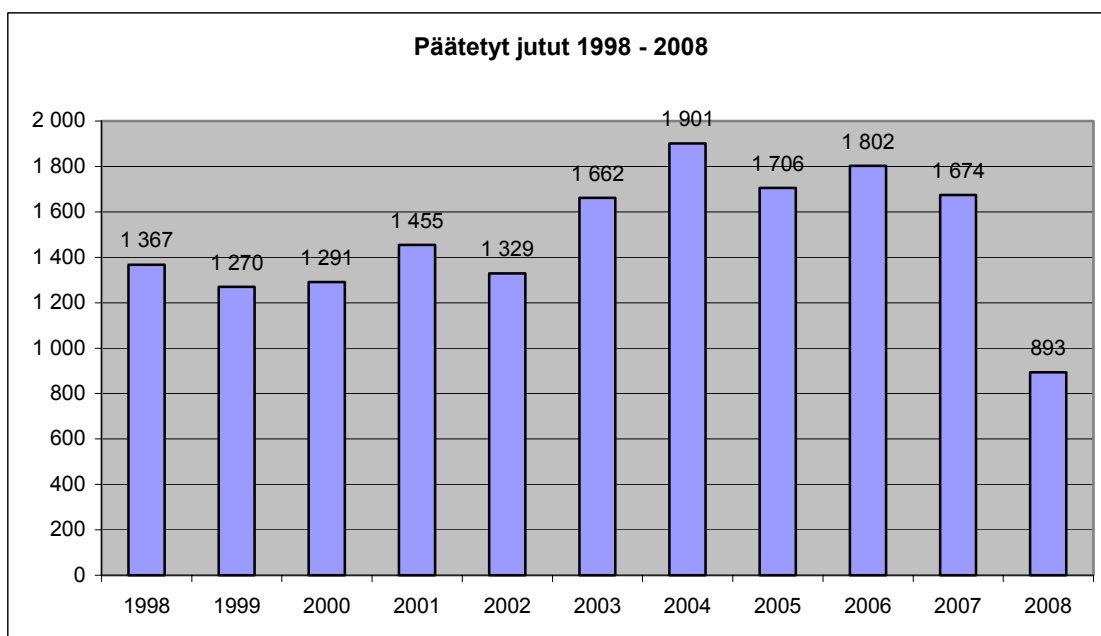

Vuonna 2006 ilmoitettiin poliisille jonkin verran enemmän talousrikoksia kuin edellisinä vuosina, mutta samalla juttuihin liittyvien rikosten lukumäärä laski hieman. Tämä johtuu osittain siitä, että joissakin rikosnimikkeissä usea lievempi tekomuoto on saatettu korvata

yhdellä törkeällä tekemuodolla. Tämän jälkeen ilmoitusten määrä on ollut laskusuunnassa. Vuoden 2008 puolenvälin tilanne ennakoi poliisille ilmoitettujen talousrikosten määrän laskun jatkumista.

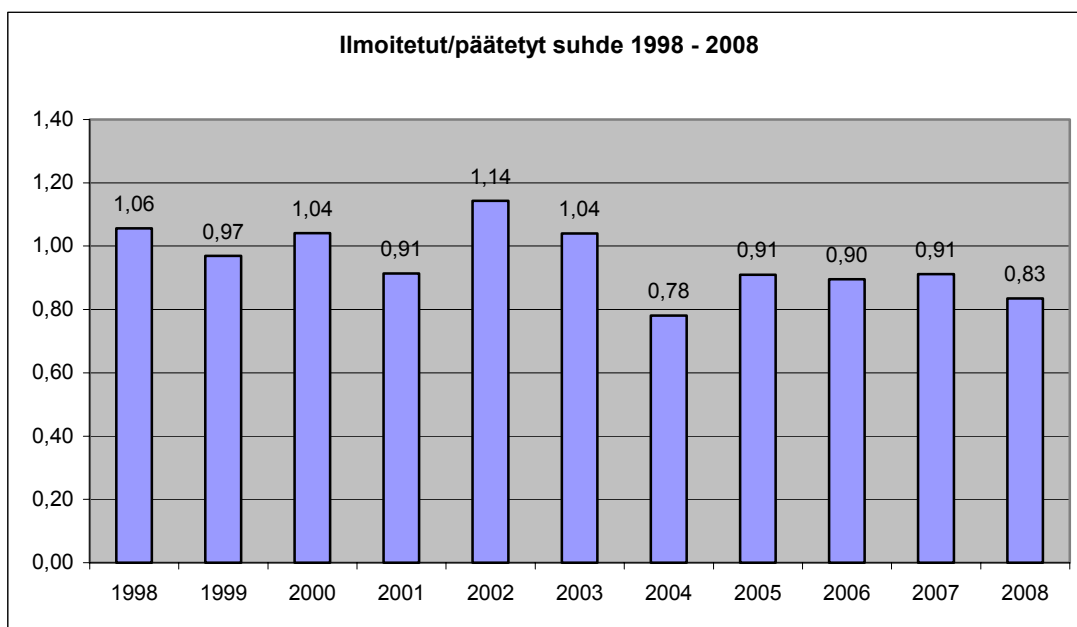

Vuonna 2007 tutkinta oli päätetty 1.674:n talousrikosjutun osalta. Vuoden 2008 alkupuoliskolla on päätetty enemmän juttuja kun vastaavalla ajanjaksolla vuosi sitten. Vuoden 2007 puolessavälissä päätettyjä juttuja oli yhteensä 877, kun tänä vuonna niitä oli 893 kappaletta.

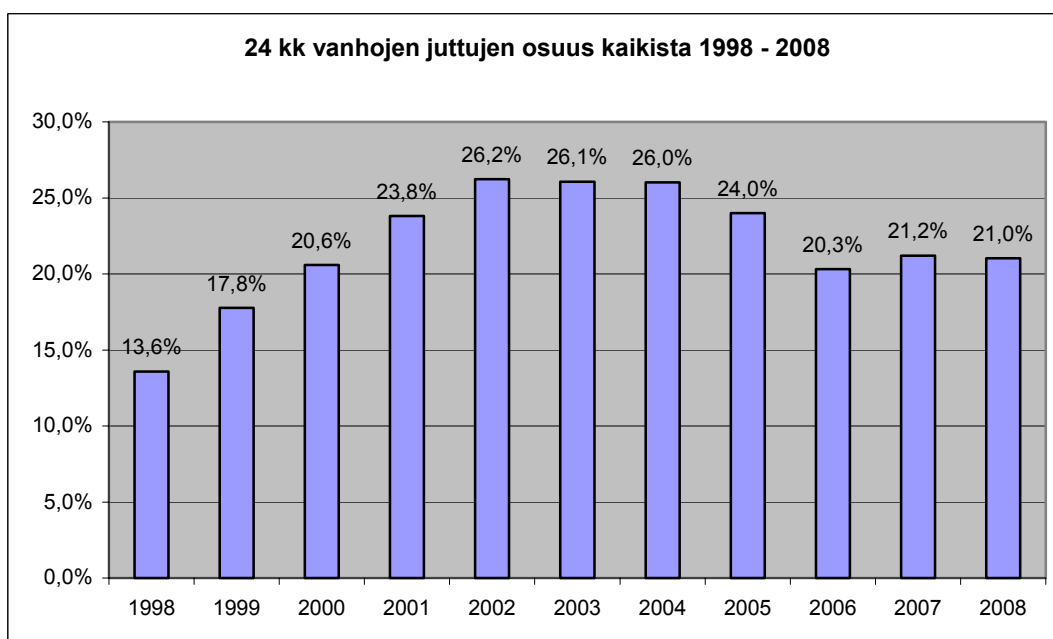

Yksi talousrikostutkinnan tehokkuuden mittaamisessa käytetyistä tunnusluvuista on poliisille tulevien ilmoitusten ja poliisin päättämien juttujen välinen suhde. Tähän suhdelukuun vaikuttaa tutkinnan läpivirtauksen ohella muun muassa se, miten sidosviranomaiset ovat panostaneet

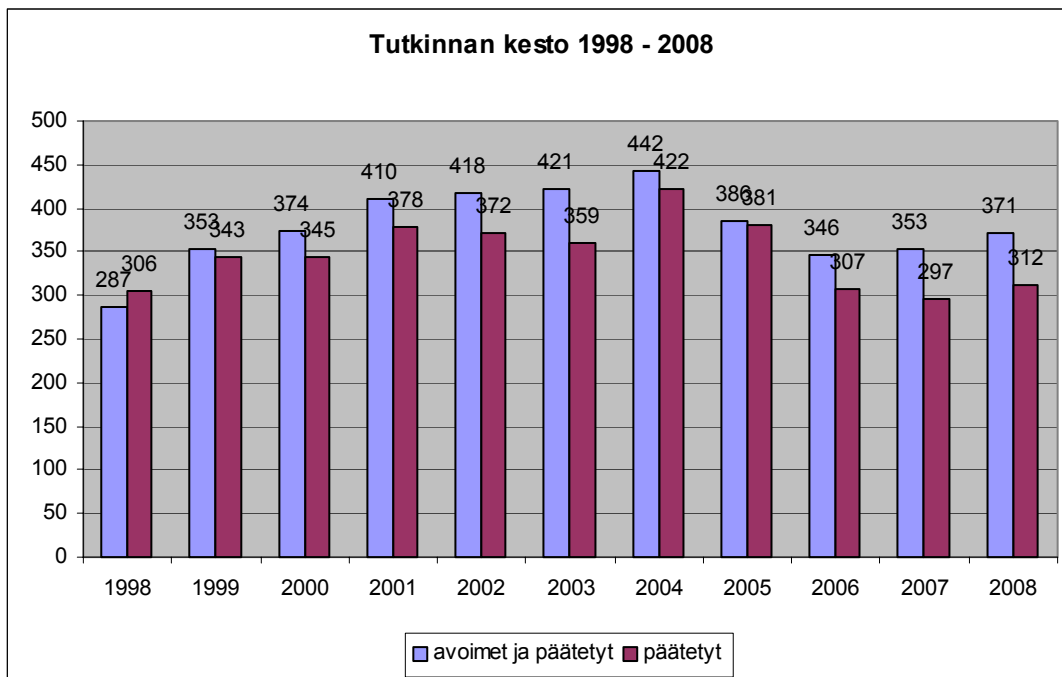
talousrikostorjuntaan. Vuodesta 2003 lähtien on talousrikostutkintaan ja torjuntaan osoitettu lisävaroja ja tunnuslukujen valossa positiivisia tuloksia onkin saatu aikaan. Myös vuonna 2006 on talousrikostorjunnan tehostamiseen panostettu lisäresurssein. Vuodesta 2004 alkaen poliisi on saanut päätettyä enemmän juttuja kuin se on kirjannut uusia ilmoituksia. Vuosina 2005 - 2007 ilmoitettujen ja päätettyjen juttujen suhde on pysynyt samanlaisena. Suhdeluku 0,83 vuoden 2008 puolessavälissä on yksi alhaisimpia kautta aikojen.

Vanhoiden juttujen (rikosilmoitus on tehty yli kaksi vuotta sitten) osuus koko juttukannasta on laskenut vuoden 2002 jälkeen lähes koko ajan. Vuoden 2006 lopussa vanhojen juttujen suhteellinen osuus oli pienin sitten vuoden 2000. Vuoden 2007 aikana suhdeluku alkoi kohota jonkin verran. Poliisin oma paljastava toiminta on yksi niistä tekijöistä jotka voivat vaikuttaa suhdelukuun pienentävästi. Vuoden 2008 puolessavälissä vanhojen juttujen osuus on pysynyt vuoden 2007 tasolla, 21 % prosenttia kaikista jutuista.

Talousrikosten osalta tutkintaa on pyritty kehittämään ja vuoden 2004 jälkeen tutkinta-aikoja on pystytty lyhentämään tuntuvasti. Tämän vuoden puolessavälissä tutkinta-aika näyttäisi hie-
man korkeammalta kuin edellisinä vuosina.

3. Yritysten saattohoito – yhtiö- ja rikosoikeudellisen vastuun toteutuminen ja kohdentuminen

Tiivistelmä pro gradu –tutkielmasta, Tytti Mäkelä, Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tdk

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin toimeksiantona tehdyn tutkielman tavoitteena on ollut syventää tuntemusta yritysten saattohoidosta sekä havainnollistaa yhtiö- ja rikosoikeudellisen vastuun toteutumista saattohoitotapauksissa. Käsitteellä viitataan toimintaan, jossa yhtiön taloudellisessa kriisitilassa, mutta ennen konkurssia, yhtiön aiempien vastuuhenkilöiden paikat ja osakekannan omistus siirretään ulkopuolisille henkilöille korvausta vastaan. Aihetta on lähestytty saattohoitajan roolin, asiaan liittyvien esine-, yhtiö- ja rikosoikeudellisten säännösten sekä empiirisen aineiston käsittelyn avulla. Erityisen tarkastelun kohteena on ollut se, miten hyvin saattohoitajille langetetut tuomiot ovat vastanneet velallisselvityksissä esitettyjä rikosepäilyjä. Aihetta ei tietävästi ole aiemmin tutkittu tästä näkökulmasta, vaan tarkastelu on painottunut empiirisen aineiston sijasta lähinnä oikeussosiologisiin taikka puhtaasti lainopillisiin kysymyksiin.

Ilmiön kuvaamiseksi on ollut perusteltua hahmottaa saattohoitajan roolia suhteessa häntä edeltäviin tosiasiallisiin toimijoihin sekä yritykseen, johon hänet on merkitty muodolliseen vastuusasemaan juuri konkurssin alla. Tulkintaa, jonka mukaan saattohoitajaa voitaisiin pitää itsenäisenä toimijana ja aitona osakkeenomistajana saattohoidettavaksi ottamassaan yhtiössä ei voida puoltaa. Tällaisen tulkinnan estää jo se, ettei saattohoidettavalla yhtiöllä enää saattohoitajan mukaan tullessa ole voitontavoittelutarkoitusta eikä saattohoitajalla itsellään normaalia yritystoimintaan liitettävää osakkeenomistajalle kuuluvaa riskiä sijoituksensa menettämisestä. On vaikea ajatella, että saattohoitaja olisi hankkinut yhtiön sen konkurssin alla omistukseensa esimerkiksi tervehdyttääkseen yhtiön taloudellista tilaa tai pyrkiäkseen käyttämään sitä liiketoiminnan harjoittamisen välineenä.

Saattohoitaja tulkitaan useimmissa saattohoitotilanteissa itsenäisen toimijan ja aidon osakkeenomistajan sijasta edellisten vastuuhenkilöiden tai jonkin muun tahon käyttämäksi bulvaaniksi, jolle on ominaista todellisen päätösvallan puute ja epäitsenäinen toiminta. Bulvaanina toimiva saattohoitaja kantaa lisäksi vastuun todellisen päättäjän ja hyötyjätahon toimenpiteistä. Tällainen menettely aiheuttaa käytännön pesänselvityksessä ja vastuun kohdentamisessa huomattavia ongelmia, sillä saattohoitaja voi pyrkiä vapautumaan yhtiöoikeudellisesta vastuusta sillä perusteella, että hän on ollut ainoastaan muodollisessa vastuuasemassa, mutta ilman tosiasiallista tarkoitusta osallistua yhtiön toimintaan. Kirjanpidon hävittämisellä saattohoitaja sen sijaan voi estää kaiken yhtiön aikaisempaan toimintaan kohdistuvan tutkinnan, jolloin myöskään tosiasiallisista toimijoista ei onnistuta saamaan riittävää tietoa vastuuseen saatmiseksi.

Tutkimuksessa on pohdittu saattohoitajan ja tosiasiallisen toimijan syyksiluettavuutta kirjanpitorikoksiin ja velallisen rikoksiin. Jo aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että etenkin raueneissa konkurssipesissä on esiintynyt huomattava määrä viitteitä kirjanpidon laiminlyönneistä ja jopa kirjanpitorikoksista. Silti näistä langetetut tuomiot ovat olleet minimaalisia; esimerkiksi 1990-luvun alussa kirjanpitorikoksesta tuomittiin keskimäärin 200 euron sakkoon. Tuomitusten vankeusrangaistusten pituus sen sijaan oli ainoastaan kolme kuukautta. Tämä tuomitsemiskäytäntö osoittaa oikeaksi epäilyksen siitä, että saattohoitajien toimintaa ei tuomioistuimissa tutkita laajempaa tekokokonaisuutena, vaan yksittäisinä tekoina, joista langetettavat tuomiot jäävät onnetoman alhaisiksi ja tehottomiksi ilmiön torjunnassa.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostui Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin saattohoitajien liiketoimintakiellon tehostamishankkeeseen syksyllä 2007 keräämistä tiedoista 25 saat-

tohoitajan osalta. Aineistosta käyvät ilmi saattohoitajien avoimet, keskeytetyt, päätetyt ja syyteharkinnassa olevat jutut sekä saattohoitajien yritysytteudet. Tämä aineisto lähtökohtana on näiden 25 saattohoitajan osalta kerätty heidän vastuullaan olleista konkurssiin ajautuneista yhtiöistä saatavilla olleet velallisselvitykset, pesäluettelot, julkisselvitysasiakirjat sekä kyseisiin yhtiöihin liittyvät tuomiot. Aineistoon tehtyjen rajausten jälkeen tutkimuksen kohteena oleva konkurssiin ajautuneiden yritysten joukko kutistui 56:een. Konkurssiasiamiehen toimistosta ja yksittäisiltä pesähoitajilta onnistuttiin kokoamaan yhteensä 35 konkurssipesän asiakirjat. Empiirinen tutkimus on suoritettu vertaamalla näissä asiakirjoissa esiintyviä tietoja mahdollisiin tuomioihin, joita on langetettu.

Tutkimuksen empiirisen aineiston muodostavilla 25 saattohoitajalla on yhteyksiä noin 810 yritykseen. Kun tätä verrataan tutkimukseen valikoituneiden saattohoitajien konkurssiin ajautuneiden yritysten määrään sekä tiedossa oleviin talousrikostuomioihin, havaitaan, että ainoastaan noin 1 %:ssa saattohoitajien yrityksistä on langetettu tuomio jollekin kohdejoukon saattohoitajista. Enimmillään yksittäisen saattohoitajan kohdalla tutkimukseen on valikoitunut yhteensä 11 konkurssipesää, kun taas kuuden saattohoitajan osalta yksikään konkurssipesä ei ole valikoitunut mukaan tähän tutkimukseen. Seuraavassa esitellään merkittävimmät havainnot empiirisen aineiston osalta.

Yhdellä joukon saattohoitajista on ollut vastuuasemia yhteensä 54 yrityksessä, ja hänet on tietävästi tuomittu talousrikoksista kolmeen otteeseen. Kirjanpitorikoksesta rangaistukseksi on langetettu 100 päiväsakkoa a 6 euroa, mitä käräjäoikeuden mukaan voidaan pitää tuntuvana sakkorangaistuksena ja siten riittävänä seuraamuksena tämän toiminnasta. Käräjäoikeus on tässä perustanut ratkaisunsa S16:n muodolliseen vastuuasemaan yhtiössä yhtiön konkurssiin asettamista edeltävänä aikana. Toisen yhteisyhtyrityksensä toiminnassa kyseinen saattohoitaja on tuomittu törkeästä velallisen epärehellisyydestä, kirjanpitorikoksesta sekä rekisterimerkintärikoksista. Lisäksi hänet on asetettu kolme vuotta kestävään liiketoimintakieltoon. Käräjäoikeus on ratkaisussaan nimenomaisesti todennut, että yhtiössä suoritetuilla perättäisillä osakekaupoilla sekä hallituksen jäsenten muutoksilla on pyritty peittämään yhtiön tosiasialliset toimijat. Velallisen epärehellisyyden törkeän tekemuodon on katsottu täyttyneen, koska kirjanpito on ollut pitämättä, yhtiön omaisuus on hävitetty systemaattisesti lyhyen ajan sisällä ja todelliset tekijät on pyritty peittämään. Jälkimmäinen ratkaisu ei kuitenkaan ole saavuttanut lainvoimaa tutkimuksen tekohetkellä, sillä tuomitut henkilöt ovat jatkaneet valituksiaan edelleen hovioikeuteen. Lähes kaikissa kyseisen saattohoitajan konkurssiin ajautuneista yhtiöistä laadituissa velallisselvityksissä on selviä viitteitä siitä, että konkurssin alla yhtiön omaisuutta on myyty alihintaan tai yhtiön osakkeet on myyty saattohoitajalle, joka samassa yhteydessä on ilmoittanut vastaanottaneensa yhtiön kirjanpidon, mutta selvitystä kauppahintojen maksusta ei yleensä ole saatavilla.

Myös muiden saattohoitajien kohdalla ovat pesähoitajat kiinnittäneet huomiota yhtiöiden osakkeiden myyntiin saattohoitajalle juuri konkurssin alla muutaman euron kauppahinnasta. Toisinaan osakkeiden hinnaksi on sovittu esimerkiksi muutama tuhat euroa, ja kauppahinta on kauppakirjan allekirjoituksin kuitattu maksetuksi. Tällaisia tekaistuja kauppvoja pesähoitajat ovat pitäneet osoituksena siitä, että yhtiöiden liiketoiminnasta eivät ilmeisesti ole vastanneet viimeiset hallituksen jäseniksi rekisteröidyt henkilöt, vaan aiemmat vastuuhenkilöt, joille on saatettu jättää myös yhtiön tilinkäyttöoikeudet.

Joissakin tapauksissa pesähoitajat ovat saattaneet esittää huomioita siitä, että konkurssiin ajautuneiden yhtiöiden toiminta-aikana ei mitään viranomaismaksuja ole suoritettu. Ennen todennäköistä konkurssia osakkeiden omistus ja muodollinen hallitusasema on siirretty saattohoitajan nimiin. Näin tosiasialliset toimijat ovat olleet taloudellisen hyödynsaajana yhtiön

toiminta-aikana, kun taas saattohoitaja ilmeisesti on pientä nimellistä palkkiota vastaan otettu tehtävänsä jälkien peittämiseksi ja mahdollisen korvausvastuun välttämiseksi.

Tuomitsemistoiminnasta on nähtävissä se, että ajallisesti tekijävastuun määrittämisessä on jouduttu turvautumaan ainoastaan muodollisiin vastuuasemiin yhtiöissä, eikä sen sijaan ole pyritty tai vaihtoehtoisesti kyetty selvittämään sitä, ketä toimijaa olisi minäkin hetkenä pidettävä tosiasiallisena toimijana ja päätösvallan käyttäjänä. Tämä johtuu mitä ilmeisimmin siitä, että riittävää tietopohjaa tekijöiden ja tekoajankohtien selvittämiseen ei ole saatavissa, koska kirjanpito on varsin useissa tapauksissa kokonaan pitämättä, hävitetty, hävinnyt tai kadonnut.

Tutkimustulokset vahvistavat aiemmissa aihetta sivuavissa tutkimuksissa muodostettua käsitystä, jonka mukaan saattohoitotapauksiin liittyy huomattavasti talousrikollisuutta. Saattohoitajan tehtävänä on usein aiempien vastuuhenkilöiden rikollisten toimien peittely. Usein saattohoitajat ovat nimenomaisesti ilmoittaneet pesänhoitajalle pesänselvityksen yhteydessä, ettei heillä ole ollut lainkaan tosiasiallista aikomusta jatkaa yhtiön harjoittamaa liiketoimintaa. Lisäksi saattohoidettavien, konkurssiin ajautuneiden yhtiöiden kirjanpito on usein ”hävinnyt”, ”kadotettu”, tai ”kokonaan pitämättä”. Näissä tilanteissa viranomaisten on mahdotonta osoittaa se taho, joka on syyllistynyt mahdollisiin talousrikoksiin yhtiön toiminnan aikana. Samoin kirjanpitorikokseen syyllistyneen tahon osoittaminen vaikeutuu etenkin niin kutsutuissa ketjuttamistapauksissa, joissa useampi saattohoitaja vuoron perään osallistuu saman yrityksen saattohoitoon. Tällaisella menettelyllä pyritään kiistatta vaikeuttamaan yhtiön toimintaan kohdistuvaa tutkintaa entisestään.

Useissa tapauksissa yhtiön nimenkirjoitusoikeus ja tilinkäyttöoikeudet on muodollisissa vastuuasemissa tehdyistä muutoksista huolimatta jätetty saattohoitajaa edeltävälle tosiasialliselle toimijalle. Tosiasiallisen toimijan rooli saattohoidettavissa yhtiöissä saattaa kuitenkin vaihdella. Tämä saattaa jatkaa yhtiön tyhjentämistä vielä saattohoitajan muodollisen vastuuaseman aikana tai jättää yhtiön kokonaan saattohoitajan haltuun ja tyhjennettäväksi lopusta omaisuudesta. Saattohoidettavaa yhtiötä saatetaan käyttää myös kuittikauppaan ja tilauspetoksiin, jolloin muista yhtiöistä nostetaan varoja perusteettomasti saattohoidettavan yhtiön nimiin kirjoitettuja, tekaistuja laskuja vastaan. Myös muunlainen roolijako tosiasiallisen toimijan ja saattohoitajan välillä on mahdollinen.

Tutkimus osoittaa myös sen, että saattohoitajat toimivat usein pareina tai pieninä ryhminä, mitä voidaan pitää vahvana indisiona toiminnan järjestäytyneisyydestä. Toiminnan järjestäytyneisyyden ja suunnitelmallisuuden puolesta puhuu edelleen yhteiskunnalle aiheutuvien vahinkojen suuruus. 68:n saattohoitajaksi luokitellun henkilön yhteisyriyksillä oli kesäkuuhun 2008 mennessä pelkästään verovelkaa noin 88 miljoonaa euroa. Eräänä tämän tutkimuksen nimenomaisena tavoitteena onkin ollut osoittaa, että nykyiset viranomaisten käytettävissä olevat keinot taikka niiden käyttötavat ovat riittämättömiä saattohoitoilmiön torjumiseksi.

Suurimmaksi ongelmaksi saattohoito muodostuu varattomissa konkurssipesissä, koska pesänhoitajan intressissä ei tällöin ole uhrata aikaa ja resursseja yhtiön toiminnassa tehtyjen rikosten selvittämiseen. Vaikka pesänhoitaja tästä huolimatta saattaa usein tehdä tutkintapyynnön poliisille, muodostuu seuraavaksi esteeksi menettelyn hitaus; tutkinta on aikaavievää, eikä kirjanpidon hävittämisen seurauksena riittävää tietoa ole välttämättä saatavissa. Lopulta konkurssipesä raukeaa varojen puutteessa, ja rikosprosessi jatkaa omilla raiteillaan. Syyttämättäjättämisspätös on kuitenkin todennäköinen seuraus etenkin silloin, kun konkurssiin liittyvät taloudelliset intressit ovat pieniä, yhtiön viimeisenä vastuuhenkilönä on varattomaksi todettu henkilö ja kirjanpidon hävittäminen estää rikosten osoittamisen. Yrityksen ja tosiasiallisen toimijan kannalta voidaan toki katsoa, että saattohoitaja on tällöin onnistunut tehtävässään; yhteiskunnan kannalta lopputulema sen sijaan on päinvastainen.

Saavutettujen tutkimustulosten perusteella on tehty ehdotuksia saattohoitoilmiön torjunnan tehostamiseksi. Yhtenä mahdollisena keinona on esitetty tekojen tarkastelu kokonaisuuksina siten, että saattohoitoon viittaavat tapaukset ohjattaisiin kautta linjan tiettyjen viranomaisten tai viranomaisyksiköiden hoidettaviksi. Näin yksittäisten tekojen sijasta saattohoitotoiminta tulisi tarkastelluksi suunnitelmallisena toimintana, jossa niin toimijat kuin tekotavat toistuvat kerta toisensa jälkeen. Nykylainsäädännön puitteissa toimintaa voidaan tulkita eri velallisen rikoksen sekä kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön valossa, ja rangaistuksia voidaan koventaa ainoastaan yleisten rikoslakiin sisältyvien koventamisperusteiden nojalla. Lisäksi Patentti- ja rekisterihallituksen roolin kehittäminen nykyistä valvovammaksi sekä liiketoimintakiellon käytön olennainen lisääminen vaikeuttaisivat tekaistujen ja perusteettomien rekisterimerkintöjen tekemistä kaupparekisteriin. Näin ainakin räikeimmät tapaukset pystyttäisiin eliminoimaan ”saattohoitajamarkkinoilta”.

Nykylainsäädännön ja tuomitsemistoiminnan suurimpana epäkohtana voidaan pitää käytäntöä, jossa epäasiallisin toimin yrityksillä hyötymään pyrkivät tahot voivat rekrytoida palvelukseensa saattohoitajan, joka voi lähes seuraamuksitta hävittää kirjanpidon koko yhtiön toiminta-ajalta ja näin estää tosiasiallisten toimijoiden saattamisen vastuuseen teoistaan yhtiön toiminta-aikana. Lievimmillään kirjanpitorikoksista oli tätä tutkimusta varten kerätyissä tuomioissa tuomittu päiväsakkoja. Etenkin tästä syystä saattohoitotapausten tarkastelu kokonaisuuksina erillään yksittäisten rikosten tunnusmerkistöistä olisi tärkeää. Tällöin rangaistukset saatettaisiin onnistua nostamaan sellaiselle tasolle, joka jo tosiasiallisesti vaikuttaisi saattohoitajien toimintaan ennaltaehkäisevästi.

4. Selvitys verohallinnon tekemien rikosilmoitusten prosessin kestosta ja rangaistuskäytännöstä

Eeva Arve, Verosihteeri, Virke, sekä Päijät-Hämeen verotoimisto, veroasiantuntija

Johdanto

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti VIRKE:ssä on tehty selvitys verorikosten rangaistuskäytännöstä ja prosessin kestosta. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (OPTULA) on julkaissut vuonna 2006 vastaavankaltaisen selvityksen koskien kolmea eri talousrikostyyppiä: kirjanpitorikoksia, velallisen rikoksia ja törkeitä veropetoksia. Kyseisessä tutkimuksessa oli käsiteltävänä siis vain yksi verorikosten laji, ja sekin kvalifioidussa muodossaan, joten nyt käsillä olevassa tutkimuksessa nähtiin tarpeelliseksi keskittyä pelkästään verorikoksiin ja verohallinnon tekemien rikosilmoitusten elinkaareen.

Selvityksen materiaaliksi valittiin kaikki verohallinnon vuonna 1999 tekemät rikosilmoitukset. Tieto kaikkien verovirastojen asianvalvojien tekemistä rikosilmoituksista kerättiin verohallinnon tietokannoista. Verohallinnon omien tietolähteiden lisäksi käytössä oli käräjä- ja hovioikeuksilta tutkimuskäyttöön tilattuja tuomioiden jäljennöksiä.

Rikosilmoituksia oli tehty yhteensä 446 kpl, ja lainkohtia niihin sisältyi yhteensä 1115 lainkohtaa. Vuonna 1999 poliisin tietoon tuli mm. yhteensä 271 törkeää veropetosta ja näistä 180 (eli n. 66 %) perustui verohallinnon rikosilmoitukseen. Verohallinto on siis tärkeä talousrikosilmoitusten tekijätaho, ja materiaalista on saatavissa kattava kuva todellisuudesta.

Rikosilmoituksista 354 kpl eteni käräjäoikeuskäsittelyyn saakka, ja niistä annettiin yhteensä 300 käräjäoikeuden päätöstä. Tuomiotietoja on saatu yhteensä 539 vastaajan osalta. Kaikkia tilattuja tuomiojäljennöksiä ei saatu käräjäoikeuksien toimitusvaikeuksien vuoksi, ja osittain jäljennökset olivat puutteellisia. Materiaalia voidaan kuitenkin pitää riittävän kattavana. Hovioikeuden päätöksiä materiaaliin sisältyi 128 kpl. Siis 43 %:ssa käräjäoikeuksien tuomioista oli tehty valitus.

Prosessin kesto ja sen vaikutus rangaistukseen

Lähdemateriaalista oli saatavissa tiedot rikoksen tekoajasta, rikosilmoituksen tekoajasta ja tuomion antopäivästä hyvin kattavasti, lähes kaikkien tapausten osalta. Myös tieto esitutkinnan loppuun saattamisesta ja haastehakemuksen jättöpäivästä, eli asian vireilletuloajasta käräjäoikeudessa oli saatavissa suurimmassa osassa tapauksia. Materiaaliin sisältyvät rikokset on tehty pääasiassa 1990-luvun jälkipuoliskolla, mutta tekoajat vaihtelevat jopa vuodesta 1992 eteenpäin. Osassa tapauksia teot ovat yksittäisiä ja ”pistemäisiä”, mutta suurimmassa osassa tekoajat venyvät pidemmälle ajalle, noin vuodesta jopa viiteen vuoteen.

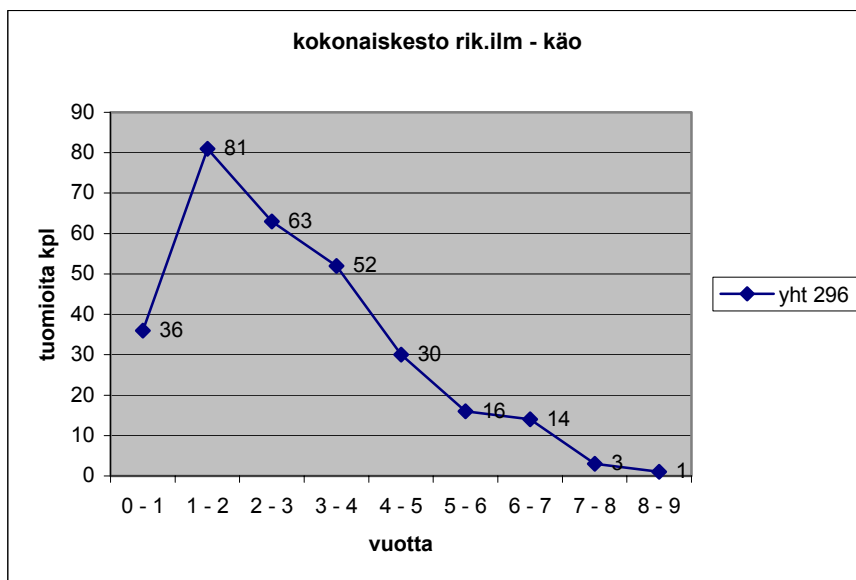
Poliisin suorittaman esitutkinnan kestosta tietoa saatiin yhteensä 290 tapauksen osalta (82 % rikosilmoituksista). Esitutkinta-ajat venyivät kolmen tapauksen osalta jopa yli viiden vuoden. Puolet selvitykseen sisältyneistä tapauksista oli saatu tutkittua 15 kuukauden sisällä, ja ensimmäisen vuoden aikana selvitettyjä tapauksia oli 42 % kaikista. Esitutkinnan keskimääräinen kestoajaksi oli 550 päivää, eli noin puolitoista vuotta. Poliisin esitutkinta oli selkeästi eniten aikaa vaatinut prosessinosa.

Kun poliisi on rikosilmoituksen perusteella suorittanut esitutkinnan, tapaus siirtyy syyttäjälle syyteharkintaa varten. Syyteharkintavaiheen kesto kartoitettiin verohallinnon tietoihin merkityn esitutkinnan päättymisen ja käräjäoikeuksien tuomioista saatavan vireilletuloajankohdan

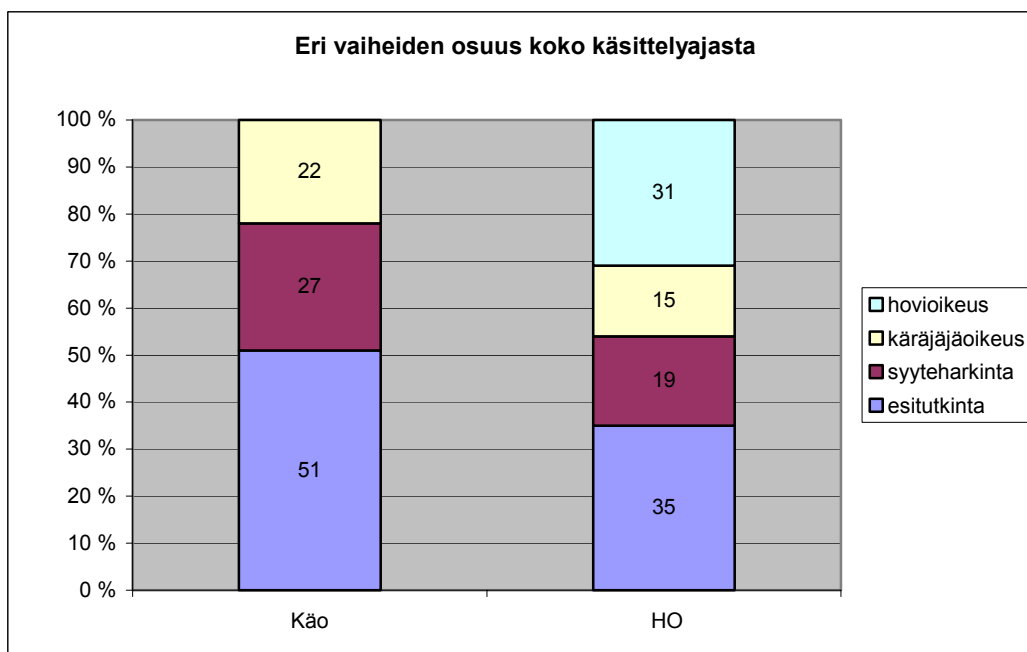
perusteella. Riittävät tiedot syyteharkintavaiheen keston laskemiseksi saatiin 157 tapauksesta (44 % rikosilmoituksista). Syyteharkinta-ajat jakautuivat neljän vuoden ajalle siten, että 50 % tapauksissa syyteharkinta oli valmistunut ensimmäisen seitsemän kuukauden kuluessa. Vuoden aikana oli syyteharkinta saatu päätökseen 73 %:n osalta. Keskimääräinen syyteharkinnan kesto oli 288 päivää, eli noin yhdeksän ja puoli kuukautta.

Materiaalin rikosilmoitukset johtivat yhteensä 300:aan kärjäoikeuden tuomioon. Näistä tutkimusmateriaaliin saatiin yhteensä 278 kpl (93 %). Kärjäoikeuskäsittelyn keston määrittämisessä on käytetty tuomiojäljennöksistä saatuja tietoja asian vireille tulosta ja tuomion antopäivästä. Nämä tiedot olivat saatavilla 188 tapauksessa, mikä vastaa 68 % kaikista tapauksista. Kärjäoikeuden käsittelyajat vaihtelivat alle vuodesta yli neljään vuoteen. 50 %:ssa tapauksia tuomio on saatu viiden ja puolen kuukauden kuluessa. Ensimmäisen vuoden aikana on ratkaistu 82 % tapauksista. Keskimääräinen kärjäoikeuden käsittelyaika oli 237 päivää, eli noin kahdeksan kuukautta. Siten kärjäoikeuskäsittely osoittautui keskimäärin lyhimmäksi osaksi materiaalista ilmeneviä prosesseja.

Tarkasteltaessa kaikkien tapausten kokonaiskestoja nähdään, että suurin osa tapauksista on edennyt päätökseensä yhdestä kahteen vuoden mittaisessa prosessissa. Kuitenkin yli kymmenesosassa tapauksia prosessi on venynyt yli viiden vuoden mittaiseksi, pahimmillaan jopa yli kahdeksan vuoden keston. Siten vuonna 1999 tehdystä rikosilmoituksesta alkunsa saaneessa prosessissa lainvoimainen tuomio on saatu vuonna 2007. Hovioikeuskäsittelyn kesto laskettiin kärjäoikeuden tuomion antopäivästä hovioikeuden tuomion antopäivään. Ajasta ei siis ole vähennetty tyytymättömyyden ilmoitukseen ja valituskirjelmän laatimiseen varattuja aikoja. Hovioikeuskäsittelyt kestivät pisimmillään yli kolme vuotta, ja suurin osa tapauksista on ratkaistu yhdestä kahteen vuoden välillä. Keskimääräinen hovioikeuden käsittelyaika oli 482 päivää, eli vajaat yksi vuosi ja neljä kuukautta.

Kärjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen valittaminen lisää prosessin kokonaiskestoja noin kolmanneksella. Seuraavassa kuviossa on laskettu yhteen kunkin prosessin osan keskimääräinen kesto prosentteina kokonaisuudesta.

1.1.2004 voimaantulleen rikoslain 6 luvun 7 §:n mukaan rikoksen tekemisestä kulunut pitkä aika voidaan ottaa huomioon rangaistuksen kohtuullistamisperusteena rangaistusta tuomittaessa. Tämä johtuu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteesta, joka ilmenee mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja Suomen perustuslain 21 §:ssä, joissa todetaan, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyä asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä toimivaltuudessa tuomioistuimessa.

Selvityksen materiaaliin sisältyi myös tapauksia, joissa tätä uutta lakia oli kommentoitu ja sovellettu. Kaikkiaan 1.1.2004 jälkeen annettuja käräjäoikeuden tuomioita materiaaliin sisältyi 38 kpl. Siinä vaiheessa prosessi rikosilmoituksen tekemisestä alkaen oli siis kestänyt viitisen vuotta, ja aikaa rikoksen tekemisestä oli kulunut sitäkin enemmän. Kymmenessä tapauksessa uuteen lakiin oli otettu kantaa joko vastaajan aloitteesta tai viran puolesta. Ainoastaan kahdessa tapauksessa käräjäoikeus oli todennut rikoksen teosta kuluneen ajan vaikuttaneen alentavasti rangaistuksen mittaamiseen.

Rangaistuskäytäntö

Vuodesta 1992 alkaen Suomessa on sovellettu yhtenäisrangaistusjärjestelmää. Sen mukaisesti, jos henkilö on syyllistynyt useampiin rikoksiin, hänelle tuomitaan niistä yksi yhtenäinen rangaistus, jonka asteikko on jonkin verran ankarampi kuin yksittäisten rikosten asteikot. Materiaaliin sisältyvissä tuomioissa suurimmassa osassa on ollut kyse useamman rikoksen samanaikaisesta tuomitsemisesta. Kaikki yhtenäisrangaistuksella tuomittavat rikokset eivät välttämättä ole tulleet ilmi verohallinnon tekemän rikosilmoituksen kautta, vaan tuomioihin sisältyy eri asianomistajien tekemiä rikosilmoituksia. Tuloksista ei siis käy ilmi pelkkien verorikosten rangaistuskäytäntö, eikä se perustu pelkästään verohallinnon tekemiin rikosilmoituksiin. Toisaalta tyypillinen teko verorikosten alalla sisältää useampia erilaisia teonkuvauksia, joten yksittäisrikokset edustavat lähinnä poikkeusta alalla.

Tehokkaimmin rikokset tulevat ilmi verotarkastuksen perusteella.¹ Verotarkastus oli merkitty rikosilmoituksen lähtökohdaksi 51 %:ssa tapauksia. Materiaalissa riittävät tuomiotiedot (hen-

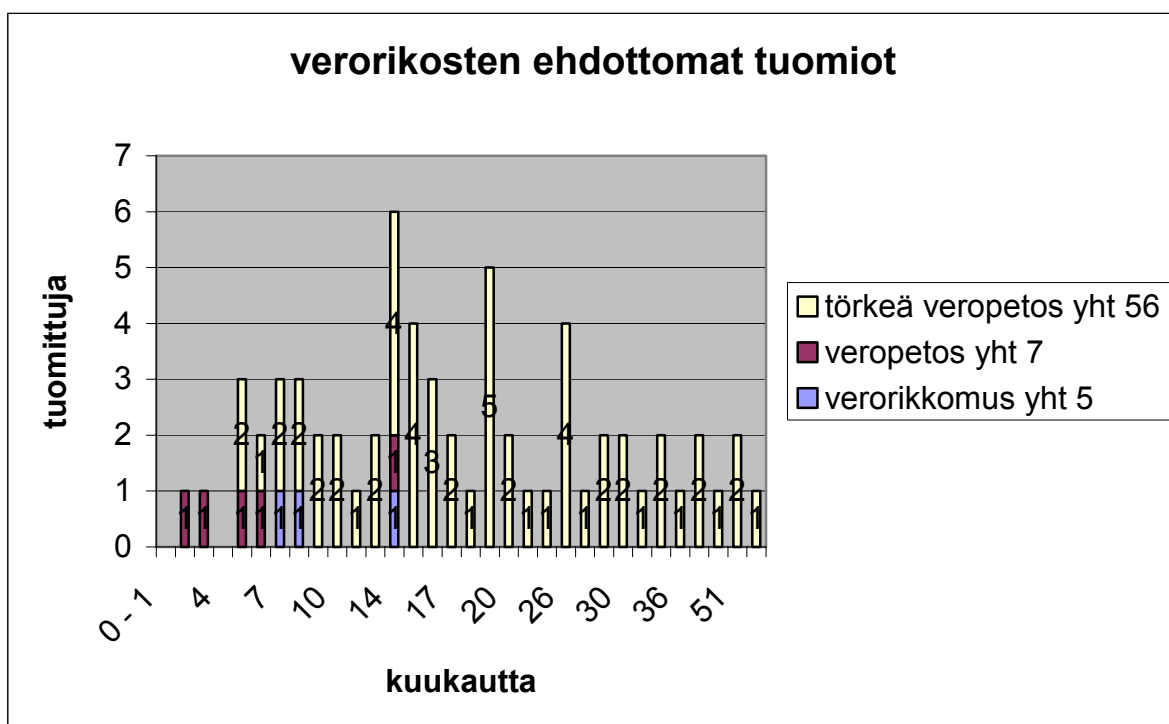
¹ Muut luokitellut tavat: pesähoitajan muistio, erikoistilintarkastus, verotarkastajan muistio, verovelkaluettelo, muu (Perintä-ohjelman mukainen luokitus)

kilötiedot, vaadittu ja tuomittu teonkuvaus, rangaistusseuraamus ja sen määrä) saatiin 519 vastaajan kohdalta. 364 heistä tuomittiin täsmälleen samoista rikoksista kuin mistä heille oli syyttäjä vaatinut rangaistusta. Verrattaessa rikosilmoituksia ja syyttäjän haastehakemusta, toisiaan vastasi täydellisesti 120 kpl. Alusta loppuun samana pysyneitä, eli tapauksia, joissa verohallinnon tekemä rikosilmoitus oli menestynyt sellaisenaan, oli 91 kpl. Verohallinnon tekemä rikosilmoitus on siis johtanut sellaisenaan tuomioon n. 18 %:ssa kaikista tapauksista. Tämä luku voisi olla suurempikin, jos tapauksista saisi karsittua muiden tahojen tekemät rikosilmoitukset.

Hylättyjä syytteitä esiintyi 88 vastaajan kohdalla. 36 vastaajaa oli kokonaan vapautettu syytteistä. Koko materiaalissa syytteiden hylkäämisen taustalla oli suurimmassa osassa tapauksia näytön puute ja tapauksen epäselvyys². Pelkkiä verorikoksia tarkasteltaessa suurimmaksi syyksi nousi syyteoikeuden vanheneminen³.

Materiaaliin sisältyviä verorikoslajeja olivat: veropetos (RL 29: ja 29:3, VML 86 §), törkeä veropetos (RL 29:2, VML 86 §) ja verorikkomus (RL 29:4, EPL 55 §, ALV 218.2 §). Materiaalissa yleisimmin esiintynyt rangaistuslaji oli ehdollinen vankeus, joka oli tuomittu pelkäämään tai oheissakon kanssa 280 (54 % kaikista) vastaajalle. Ehdollista vankeutta voidaan tuomita korkeintaan kaksi vuotta, ja rikoksista, joista rangaistus olisi maksimissaan kaksi vuotta ehdottomasta vankeutta. Yli yhden vuoden pituudeltaan ylittävät ehdolliset vankeusrangaistukset olivat harvinaisia. Siten ehdollisen vankeuden mittaamisessa oli käytetty vain rangaistusasteikon alemmaa puoliskoa.

Verorikoksista ainoastaan törkeästä veropetoksesta yksittäisenä tekona voidaan määrätä vankeutta enemmän kuin kaksi vuotta. 98 (19 % kaikista) vastaajalle oli tuomittu ehdottomasta vankeutta, ja 68 (69 % ehdottomista, 13 % kaikista) vastaajan ehdottomaan tuomioon sisältyi verorikos.

² 35 % kaikista hylätyistä syytteistä

³ 47 % hylätyistä verorikossyytteistä

Lopputuloksista

Materiaalista tuli kohtalaisen hyvin ilmi prosessin eri osien viemä aika suhteessa kokonaiskeston. Saatiin lainvoimainen päätös sitten käräjäoikeus- tai hovioikeuskäsittelyn tuloksena, niin kaikkein pisimmän ajan kokonaisuudesta näyttää vievän poliisin suorittama esitutkinta. Valittaminen hovioikeuteen näyttää lisänneen prosessin kestoa noin kolmanneksella verrattuna, siihen että toimeenpanokelpoinen tuomio olisi saatu käräjäoikeustasolta.

Prosessin kestolla ei juuri näytä olleen selvityksen materiaaliin sisältyvissä tapauksissa vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen, mutta tulevaisuudessa sillä saattaa olla suurempikin merkitys, kun uusi laki tulee tunnetummaksi ja sen soveltamista vaadittaneen useammin julkisuutta saaneiden tapausten myötä. Prosessin venymisen ei myöskään voida katsoa lisäävän rangaistuksen tehokkuutta niin yleisestävällä kuin erityisestävälläkään tasolla. Tekijät päättelevät, että lainvoimaisen tuomion saaminen kestää pitkään, ja että he pystyvät jatkamaan toimintaansa vapaalla jalalla. Lisäksi tuomiot ovat rangaistusasteikon alapäästä, ja on hyvin epätodennäköistä saada muuta rangaistusta kuin ehdollista vankeutta tai sakkoa. Tosin vahingonkorvausseuraamus saattaa olla toimijalle kaikkein raskain, jos se pystytään toimeenpanemaan. Sakot sinänsä ovat pieniä, mutta vahingonkorvaussummat vaihtelivat tavallisesti kymmenistä tuhansista satoihin tuhansiin euroihin. Tekijät pystyvät helposti arvioimaan teollaan saavuttaman hyödyn suhteessa mahdolliseen rangaistukseen ottaen huomioon normaalirangaistuksen keveyden.

Jos toimijoiden saama hyöty arvioidaan vahingonkorvauksen määrän mukaisesti koituneen heidän hyväkseen mm. verojen välttämisenä, toiminnan voidaan sanoa olevan varsin kannattavaa. Selvityksessä on huomioitu ainoastaan verottajan vahingonkorvausvaatimukset, jotka jo pelkästään ovat varsin suuret. Ensikertalaiselle ei juuri ehdotonta tuomiota pelkistä vero- tai talousrikoksista vaadita tai tuomita.

Koska verorikossyytteiden hylkääminen ei pääasiassa johtunut näytön puutteesta tai tapausten epäselvyydestä, ei juuri liene tarvetta esittää erityiskoulutuksen lisäämistä verovirastojen asianvalvojille rikosilmoitusten tekemisessä tai syyttäjille haastehakemusten laadinnassa. Verorikokset hylättiin pääasiassa vanhenemisen takia. Siitäkin syystä olisi olennaista saada prosessien kestoa lyhennetyksi ja käsittelyä sujuvammaksi.

5 Rakennusalan harmaan talouden vaikutukset uhrien näkökulmasta

Erja Virta, Pakk/Virke ja Anne Alvesalo, TTL

Rakennusalan harmaan talouden ongelmista ja niihin tehoavista toimenpiteistä, kuten käännetystä arvonnäisäverojärjestelmästä, on keskusteltu useassa yhteydessä. Keskustelu on keskittynyt pääasiassa valtion verotulojen ja viranomaisresurssien ja toisaalta elinkeinoelämän tarpeiden tasolle. Seuraavassa haluamme pohtia asiaa hieman erilaisesta näkökulmasta, ja tarkastella rakennusalan harmaan talouden suoria ja välillisiä kokonaisvaikutuksia niiden koko laajuudessa, erityisesti uhrien näkökulmasta

Helsingin Sanomissa selvitettiin hiljattain (HS 6.6.2008 a)⁴ tyypillistä rakennusalan kuittikauppakuviota. Rakennusalan alihankinta- ja kuittikauppajärjestelyissä kuvion huipulla on yleensä suuri rakennusliike, joka saa urakan rakennettavakseen. Suurin osa töistä jaetaan eteenpäin pienemmille yrityksille, aliurakoitsijoille, joita voi olla kymmeniä. Pimeää työvoimaa käyttävä aliurakoitsija ei maksa työntekijöidensä vakuutuksia ja muita sosiaalimaksuja. Työntekijät taas eivät maksa veroja. Yritys on kuitenkin sinänsä laillinen ja se tarvitsee kirjanpitoonsa tekaistuja kuitteja vastineeksi pimeänä maksetuille palkoille. Kuitit ostetaan yritykseltä, jolla silläkin on yleensä myös laillista toimintaa ja ne kirjoitetaan esimerkiksi olemattomista rakennustarvikkeista tai työstä, jota ei ole tehty. Kuittikauppias hakee verottajalta arvonnäisäveron palautuksia ”myydyistä” tavaroista. Kuittikauppaa pyörittävä ringi omistaa pääyrityksen lisäksi useita muita yhtiöitä, joiden nimiin kuitteja kirjoitetaan. Yleensä ostaja maksaa korkeintaan kymmenyksen kuittiin kirjoitetusta summasta, ja rahat maksetaan niin sanotulle rahannostoyritykselle. Myös rahannostoyrityksiä on paljon, ja ne ovat yleensä lyhytikäisiä jälkien peittelemiseksi. Yrityksistä muodostuu moniportainen kompleks, jossa kaikilla ta-soilla on oma tehtävänsä. Kuittikaupan takana on yhä useammin järjestäytynyttä rikollisuutta.

Edellä esitettyä esimerkkiä sekä kirjallisuudessa esitettyjä jaotteluja mukaillen kuvaamme rakennusalaan liittyvistä talousrikosilmiöistä aiheutuvia - osin empiirisesti todennettuja ja osin spekulatiivisia - välillisiä ja välittömiä vahinkoja. Erittelemme vahinkoja uhrien näkökulmasta: Vaikutukset kohdistuvat valtion lisäksi ympäristöön, työntekijöihin, kuluttajiin sekä muuhun yritystoimintaan ja markkinoihin.

Valtio on rakennusosalalla tapahtuvan talousrikollisuuden selkeä uhri. Verotulojen menetykset sekä sosiaaliturvamaksujen väheneminen aiheuttavat sekä suoranaisia että välillisiä vaikutuksia, jotka vaikuttavat hyvinvointivaltion ja sen tarjoamien palvelujen toimivuuteen. Verorikoksista aiheutuvat suurimmat viranomaisten havaitsemat menetykset liittyvät arvonnäisäverotuksen laiminlyönteihin. Myös ennakkoperinnän laiminlyönnit ovat mittavia. Tuloveron välttäminen sekä muun veron tai maksun välttämiseen liittyvät rikokset ovat myös yleisiä. Yleensä on kyse useamman kuin yhden verolajin laiminlyönnistä. Lakisääteisten maksujen ja vahingonkorvausten jälkikäteisen perinnän epäonnistuminen jättää kustannukset usein yhteiskunnan maksettaviksi. (ks. esim. Virta & Laitinen 1996). Rahassa mitattavien vahinkojen lisäksi on arvioitu, että harmaan talouden ja talousrikollisuuden hiljainen hyväksyminen murentaa taloudellisen toiminnan pelisääntöjä ja yhteiskunnan kykyä ylläpitää niitä sekä yhteiskuntamoraalia. Näiden vaikutusten on katsottu olevan haitallisempia kuin suorat taloudelliset vaikutukset. (Sisäasiainministeriö, 2004).

Kontrolloimaton talousrikollisuus saattaa vaikuttaa kielteisesti myös Suomen imagoon ja kilpailukykyyn. Tämä näkökulma tuotiin esiin Taloussanomien pääkirjoituksessa jo muutama

⁴ Kirjoitukseen ei ole liitetty lähdeluettelo, tarvittaessa lisätietoa saa kirjoittajilta.

vuosi sitten: ”...pätevä talousrikostutkinta on osa Suomen taloudellista kilpailukykyä. Suomessa toimivien yritysten on voitava luottaa siihen, että maassa noudatetaan lakeja ja rikkomukset tutkitaan. Muussa tapauksessa yritykset eivät ole keskenään tasavertaisessa asemassa” (Taloussanomat 27.3.2001)

Ympäristö, mukaanlukien asuin ympäristö, on talousrikollisuuden uhrina esimerkiksi silloin kun rakennusjätteitä ”dumpataan” luontoon jotta välttyttäisiin jätehuoltoon liittyviltä kustannuksilta. Suomen ympäristörikosten joukossa on havaittu lisääntyvää laitonta rakennusjätteiden dumpaamista ympäristöön (ks. esim. TS 24.5.2008; Suomen kansallinen ympäristörikosseurantatyöryhmä 2008). Luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyvien kysymysten lisäksi laitomat rakennusjätteiden kaatopaikat lisäävät alueen tai kunnan menoja, jotka muodostuvat alueiden puhdistamisesta ja jätteiden toimittamisesta kunnan jätehuollon piiriin. Kasvaneiden kustannusten lisäksi alueen asukkaat kärsivät luonnon pilaantumisen johdosta elämänlaatuun ja jopa terveyteen kohdistuvia harmeja. Tämä saattaa puolestaan vähentää turismia ja matkailua tai muulla tavoin alentaa pilaantuneen alueen mainetta. (Ks. Croall 2001, 2004)

Jos työnantajan vastuulla olevat tapaturma- ja eläkevakuutukset jätetään maksamatta, ja työturvallisuutta koskevia sääntöjä ei noudateta, saattavat työssä vammautumisen tai kuoleman seuraukset yksittäiselle **työntekijälle** ja heidän omaisilleen muodostua odotettua raskaammiksi. Isossa-Britanniassa on todettu, että noin 70 % kuolemaan johtaneista työtapaturmista johtuu turvallisuutta koskevien lakien ja sääntöjen rikkomisista (Tombs 1999). Ulkopuolisella eli alihankkijan tai vuokratyöfirman palveluksessa olevalla työvoimalla on todettu olevan muuta työvoimaa korkeampi työtapaturmariski (Tombs & Whyte 2007, 11). Urakoitsijatapaturmien syynä on usein työntekijöiden puutteellinen perehdytys (Lappalainen 2007). Suoranaisten henkeen ja terveyteen kohdistuvien uhkien lisäksi ulkopuolinen työntekijä saattaa jäädä vaille lainsäädännössä työsuhteisiin liitettyä suojaa.

Rakennusalalla on arvioitu esiintyvän enemmän ulkomaista työvoimaa kuin tilastot antavat ymmärtää. Valtaosa työntekijöistä tulee Suomeen palvelujen vapaan tarjonnan puitteissa liikuvana työvoimana. Työnantajia ovat Virossa tai muualla ulkomailla toimivat alihankinta- ja työvoiman vuokrausyritykset. (Lith 2005.) Ulkomaisen työvoimaan lisääntyminen näkyy tapaturmatilastoissa: Tapaturmavakuutusten liiton (2007) tilastojen mukaan vakuutusyhtiöille ilmoitettiin vuonna 2000 yhteensä 63 ulkomaalaisen työpaikkatapaturmaa. Vuonna 2006 ulkomaalaisia koskevia ilmoituksia oli 515, joista 71 sattui rakennusalalla. Oletettavasti ulkomaiset työntekijät ovat erityisen alttiita joutumaan huonoihin ja alipalkattuihin työoloihin. Suomeenkin on tullut ilmi tapauksia, joissa alipalkatut ulkomaalaiset työntekijät ovat asuneet kelvottomissa oloissa ja joutuneet tekemään ylipyöriä työpäiviä minimaalaisilla tauoilla. (HS 10.12.2005) Suomessa ulkomaisen työvoiman valvontaan erikoistuneet työsuojelutarkastajat ovat havainneet, että työsuhteen vähimmäisehtojen toteutumisessa on puutteita joka toisella työpaikalla. Eniten ongelmia on ilmennyt palkkauksessa sekä työajoissa ja korvausten maksamisessa. Ulkomaalaisille työntekijöille on maksettu usein pienempää palkkaa kuin suomalaisille. Nelisenkymmentä tapausta on johtanut poliisitutkintaan (Uudenmaan työsuojelupiiri 2006, ks. myös Talousrikollisuuden tilannekuva II/2008).

Rakennusalan talousrikollisuuden ja harmaan talouden vaikutukset **kuluttajaan** tulevat esille sekä asuin- ja toimintaympäristöön kohdistuvien vaikutusten kautta, että lopullisen tuotteen, eli asuinrakennuksen kautta. Asunnon hankintavaiheessa mahdollisten harhaanjohtavien tietojen ja markkinoinnin johdosta kuluttaja saattaa olettaa kohteen olevan laadukkaampi kuin mitä se todellisuudessa on. Tapauksissa, joissa asunto hankitaan jo ennen sen valmistumista, urakkojen viivästymiset ja maksettujen käsirahojen tuottojen menettäminen saattavat aiheuttaa asunnon ostajalle lisäkuluja. (Ks. myös Croall 2001, 43-44 ja 2004, 32,33)

Kun asunnossa on asuttu jonkin aikaa, saattaa ilmetä rakentamisen laatuun liittyviä ongelmia. Aliurakoitsijat ovat kuluja minimoidessaan saattaneet palkata epäpätevää henkilökuntaa, jolloin työn laatu on odotettua heikompaa. Työn ja materiaalien osalta ei ole välttämättä täytetty kaikkia turvallisuusmääräyksiä. Kun kuluttaja on havainnut asunnossaan olevat ongelmat ja haluaa reklamoida, ei työstä vastannutta, kertakäyttöperiaatteella toimivaa yritystä todennäköisesti enää ole olemassa. Jos asunnossa ilmenevistä puutteista kärsivät kuluttajat löytävätkin kohteen, jolta hakea korvausta, on todennäköistä että korvauksen saaminen kestää kauan, jos onnistuu lainkaan. Usein kuitenkin firman häivyttää urakkamarkkinoilta sen keskeiset henkilöt tulevat työmaalle uuden, "puhtaan" firman nimissä (Kaasinen 2003).

Jos asunnon ostaja haluaa myydä asunnon, ovat asuinrakennuksessa ilmenneet ongelmat jo todennäköisesti laajemminkin tiedossa ja asunnon, sekä pahimmissa tapauksissa koko asuinalueen arvo on laskenut. Asunnon omistajalla ei ehkä ole varaa myydä asuntoa tappiolla, jolloin hän on loukossa huonolaatuisessa asunnossaan. Tämänlaatuinen tilanne koetaan usein taloudellisten vaikutusten lisäksi elämänlaadun ja yhteiskuntaan kohdistuvan luottamuksen heikentymisenä. (Vrt. Croall 2001, 44, 47, ja 2004, 12)

Myös muihin **yrityksiin ja markkinoiden** toimintaan kohdistuu merkittäviä haittavaikutuksia. Epäasianmukaiset työn tuotantorakenteet, yritysten velvoitteiden laiminlyönnit sekä normien noudattamisesta tinkiminen vaikeuttaa alalla toimivien muiden yritysten mahdollisuuksia toimia rehellisesti. Rangaistavien laiminlyöntien haittavaikutukset kohdistuvat siten välillisesti normeja noudattaviin yrityksiin, joiden kilpailuasemaa heikkenee laittoman toiminnan seurauksena (ks. Cremers & Janssen 2006, 33). Yritykset, jotka kiertävät veroja ja eivät piittaa muistakaan alan säännöksistä, saavat huomattavan kilpailuedun verrattuna rehellisiin toimijoihin. Rehellisten toimijoiden on joko lähdettävä alalta tai kokevat olevansa myös pakotettuja laistamaan säännöistä. Kun normeja noudattavat yritykset ajetaan pois alalta ja niitä rikkovat toimijat jäävät, heijastuu tämä oletettavasti myös julkiseen rahoitukseen ja hyvinvointivaltion toimintaan.

Myös yhteistyökumppaneihin kohdistuu monenlaisia riskejä. Pääurakoitsijan kannalta toimintojen ulkoistamiseen ja alihankintaan liittyviä todennäköisiä riskejä ovat muun muassa osaamisen siirtyminen pois yrityksestä, tiedon siirtyminen kilpailijoille esimerkiksi tietomurtojen ja yritysvalvontien kautta sekä se, että ulkoisen toimijan osaamaton toiminta voi haitata liiketoimintaa tai aiheuttaa turvallisuuden pettämisen (Keskusrikospoliisi 2007). Keskuskaupakamarin ja Helsingin seudun kaupakamarin yritysten rikosturvallisuusselvitykseen vastanneista 463 yrityksestä neljännes (25 %) ei ollut tarkastanut alihankkijoiden referenssejä. Selvityksen mukaan rakennusala toimivista yli puolella on ollut epäluotettava yhteistyökumppani. (Keskuskaupakamari, 2005). Epäluotettavan yhteistyökumppanin kanssa toimiva yritys voi joutua erilaisten luotto- tilaus- ja osamaksupetosten uhriksi tai erilaisten velallisen rikosten uhriksi. Poliisiammattikorkeakoulun tekemässä tutkimuksessa (Jokinen, Häyrynen & Alvesalo, 2002) runsaat kolmasosa yrityksistä oli joutunut sekä petosten että velallisen rikosten uhriksi. Aliurakoitsijatilanteissa myöskään varkaudet eivät ole harvinaisia. Kertakäyttöyrityksiä pyörittävät saattavat tyhjentää urakan lopuksi asunnot arvokkaista kodinkoneista ja materiaalista ja kadota jäljettämiin.

Vaikka Suomessa ei korruption vaaraa pidetä suurena, rakennusalan on kansainvälisesti todettu olevan ”lahjusherkimpiä” aloja maankäyttöön liittyvän poliittisen vallan sekä rakennustoimintaan liittyvien suurten taloudellisten intressien johdosta. (Keskusrikospoliisi 2008, 22, ks. myös Korruptionens struktur i Sverige, 58) Talousrikollisuutta ilmenee sekä yksityisessä että julkisessa rakennustoiminnassa ja sillä on vaikutusta sekä alueellisiin että koko toimialan kattaviin markkinoihin. Kun on kyseessä kaupungin tai kunnan urakkasopimus, saattaa virkamies suosia joitakin osapuolia puolueellisesti tai jopa altistaa korruptiolle jos tämä hänen mieles-

tään lisää kustannustehokkuutta tai tuottaa hänelle itselleen hyötyä. Jos urakkatarjouksen voittaa yritys, jonka toiminnassa käytetään hyväksi talousrikoksia ja harmaata taloutta, voi tästä olla moninaisia seurauksia. Terve kilpailu alueella vääristyy ja rakennusten laatu ja turvallisuus saattavat kärsiä. Turvallisuutta koskevien säännösten rikkomisista seuranneiden onnettomuuksien voidaan olettaa lisäävän terveydenhoitomaksuja ja kunnallisveroja. Yritysten maksamatta jääneet verovelat ovat entisestäänkin omiaan korottamaan näiden palvelujen hintoja. (Ks. Croall 2001, 39 ja 2004, 11, 27)

Lopuksi

Elinkeinoelämän rakennemuutokseen liittyvä alihankintajärjestelyjen voimakas lisääntyminen ja niihin kytkeytyvän talousrikollisuuden ja harmaan talouden kasvu on Suomessa näyttäytynyt erityisesti rakennusosalalla. Aliurakointijärjestelyjen seurauksena vastuu työnantajan lakisääteisistä velvoitteista on siirtynyt käytännössä pienille yrityksille. Näkyvimmit laiminlyönnit - verojen ja muut lakisääteisten velvoitteiden suorittamatta jättäminen - ovatkin tapahtuneet juuri näissä pienissä yrityksissä. Rikollisesta toiminnasta hyötyvät pääurakoitsijat ja töiden teettäjät jäävät helposti kontrollin ulkopuolelle. Tällöin unohtuu, että rikoksiin syyllistyvät – ja niistä hyötyvät – myös niin sanotut kunnialliset yritykset. Huomiotta jää helposti myös se, että muutokset markkinarakenteissa ovat itse asiassa osaltaan luomassa toimintaympäristön ja tilaisuuden harjoittaa ammattimaista talousrikollisuutta, esimerkiksi täysin pimeänä tapahtuvaa aliurakointia rakennustyömailla.

Talousrikostorjunnassa poliisin ja syyttäjälaitoksen resurssit painottuvat pitkälti veropetosten tutkintaan ja sanktiointiin. Viimeisen viiden vuoden aikana poliisin tietoon tulleiden törkeiden veropetosten lukumäärä on kasvanut yli 60 prosentilla (PolStat). Laajojen veropetosvyyhtien tutkinta vie tänä päivänä suuren osan talousrikostutkinnan resursseista. Tilastojen osoittama törkeiden veropetosten määrän kasvu ei todennäköisesti tule aivan lähivuosina laantumaan. Suomessa on käyty pitkään keskustelua käännetystä arvonlisäverojärjestelmästä, jonka avulla vastuu arvonlisäveron suorittamisesta siirtyisi urakointiketjun yläpäähän. Hanketta on ehdotettu jo useassa talousrikostorjuntaohjelmassa ja se on kohdannut vastustusta pääasiassa valtionvarainministeriön ja elinkeinoelämän etujärjestöjen taholta. Yksi vasta-argumenteista on ollut se, että byrokratian lisäys haittaisi myös rehellisiä yrityksiä ja lisäisi rakentamisen kustannuksia. Toisin sanoen rehellisesti toimivat yritykset joutuisivat lisääntyneen byrokratian uhreiksi. (Ks. Kirjallinen kysymys 543/2007 vp, Eduskunnan täysistunto 17.4.2008, ptk 39/2008vp). Keskustelussa ei ole juurikaan pohdittu sitä, mitkä kaikki muutkin tahot nykyisessä tilanteessa joutuvat rakennusosalalla tapahtuvan talousrikollisuuden uhreiksi ja millä tavalla.

Suomessa on jonkin verran - joskaan ei mielestämme riittävästi - kiinnitetty huomiota siihen, että laajamittaiseen alihankinnan lisääntymiseen liittyvät lieveilmiöt tulisi huomioida talousrikollisuuden torjuntamenetelmien suunnittelussa ja kohdentamisessa. Näihin on reagoitu vuonna 2007 voimaan tulleeella ns. tilaajavastuulailla. Lakimuutoksella haluttiin torjua epäterveen kilpailun haittavaikutuksia ja harmaata taloutta. Valvonnan tehokkuutta vaikeuttaa se, ettei työsuojeluviranomaisilla ole oikeutta saada verottajalta tietoja eikä verohallinto voi omaloitteisesti ilmoittaa työsuojeluviranomaisille omassa valvonnassaan havaitsemistaan työsuojeluviranomaisten toimialaan kuuluvista laiminlyönneistä.

Tämän kirjoituksen avulla haluamme tuoda esiin, että talousrikollisuuden ja sen torjuntatoimien vaikutuksia tulee pohtia laajemmin kuin suoranaisten taloudellisten intressien kautta. Koska talousrikollisuuden välittömät ja välilliset, monenlaisiin eri tahoihin kohdistuvat haitat jäävät helposti havaitsematta ja keskustelun ulkopuolelle, pyrimme rakennusalaan kuvaavan esimerkin avulla osoittamaan että vain tiukasti taloudellisiin vahinkoihin ja vain välittömiin uh-

reihin keskittyvä keskustelu on omiaan hämärtämään rikosilmiöiden kokonaisvaikutuksia. Keskustelussa tulisi ottaa laajemmin huomioon talousrikollisuuden valtiooon kohdistuvien vaikutusten lisäksi sen vaikutukset työntekijöihin, kuluttajiin, ympäristöön, muihin yrityksiin ja markkinoiden toimintaan. Talousrikollisuuden näkymättömyys yhteiskunnassa johtuu monista seikoista, joista yksi on se, että uhrit eivät välttämättä ole tietoisia heihin kohdistuneesta rikoksesta ja edelleen, eivät saata sitä poliisin tai muiden viranomaisten tietoon. (Jupp ym. 1999, Virta 2002, 7) Myös välillisiin uhreihin kohdistuvat haitat tulisi huomioida kontrollipoliittisessa päätöksenteossa ja kontrollitoimenpiteitä suunniteltaessa.

Pyrimme myös korostamaan sitä, että rikoksen kaikkiin uhreihin keskittyvän tarkastelun avulla ilmiön laajuus ja sen kokonaisvaikutukset ovat konkreettisemmin käsitettävissä ja sitä kautta laajemmalla tarkastelutavalla voi olla enemmän vaikutusta myös kriminaalipoliittiseen päätöksentekoon. Kontrollitoimenpiteiden tulisi kohdistua tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kaikkiin talousrikollisuuden ilmiöihin ja niissä tulisi huomioida tasapuolisesti myös kaikki uhrit ja heihin kohdistuvat haitat. Kontrollin kohdistuminen vaikuttaa luonnollisesti myös siihen, minkälaisten tahojen vahinkoihin haetaan hyvitystä rikosoikeusjärjestelmän toimesta. Huomiota tulisi kiinnittää nykyistä laajemmin sekä siihen, ketkä rikoksista todellisuudessa hyötyvät, että siihen keille niistä koituu eniten haittoja. Tavallisiin kansalaisiin - kuluttajiin ja työntekijöihin - kohdistuvat haittavaikutukset eivät saisi jäädä muita vähemmälle huomiolle.

6. Talousrikollisuutta koskevia julkaisuja ja artikkeleita

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektissa on suunniteltu ja kehitetty Harmaan talouden ja talousrikostorjunnan tietojärjestelmä TAITO aihealueen tiedonhallintaan. Taito- tietojärjestelmä sisältää asiantuntijoiden valikoimia dokumentteja harmaan talouden ja talousrikostorjunnan aihealueelta.

Jokaisen tilannekuvan lopussa on luettelo talousrikollisuuteen ja harmaaseen talouteen liittyvistä uusimmista julkaisuista. Linkkien toimivuus on tarkastettu julkaisuhetkellä, mutta ne saattavat vanhentua nopeastikin. Lisätietoja saat joko dokumentin julkaisijalta tai Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektista.

Rahanpesu rangaistavana tekona

Sahavirta, Ritva

Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, rikos- ja prosessioikeuden laitos sekä oikeuden yleistieteiden laitos 2008

Väitöskirjan tiivistelmä on luettavissa E-thesis –palvelussa:

<https://oa.doria.fi/handle/10024/39654>

Yritysten saattohoito - yhtiö- ja rikosoikeudellisen vastuun toteutuminen ja kohdentuminen

Mäkelä, Tytti Maria

Helsingin yliopisto Oikeustieteellinen tiedekunta 2008

Tutkielma syventää tuntemusta yritysten saattohoidosta sekä havainnollistaa yhtiö- ja rikosoikeudellisen vastuun toteutumista saattohoitotapauksissa. Käsitteellä viitataan toimintaan, jossa yhtiön taloudellisessa kriisitilassa, mutta ennen konkurssia, yhtiön aiempien vastuuhenkilöiden paikat ja osakekannan omistus siirretään ulkopuolisille henkilöille korvausta vastaan. Aihetta on lähestytty saattohoitajan roolin, asiaan liittyvien yhtiö- ja rikosoikeudellisten säännösten sekä empiirisen aineiston käsittelyn avulla. Erityisen tarkastelun kohteena on ollut se, miten hyvin saattohoitajille langetetut tuomiot vastaavat velallisselvityksissä esitettyjä rikosepäilyjä. Tämän perusteella on tehty ehdotuksia saattohoitoilmiön torjunnan tehostamiseksi.

Suomen Venäjän-kaupan yritys rakenne

Heli Simola ja Simon-Erik Ollus

Suomen Pankki : BOFIT Online 2008 No. 7

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Suomen Venäjän-kauppaa yritystasolla. Tarkastelussa käytetään ensimmäistä kertaa kattavaa, Tullihallituksen ja Verohallinnon tietoja yhdistävää tietokantaa (VIRKE-tietokanta), joka sisältää kaikki suomalaiset Venäjän-kauppaa harjoittaneet yritykset vuosina 2002–2006. Suomen Venäjän-kauppaa tarkastellaan yritys- toimiala- ja aluetasolla verraten sitä koko ulkomaankauppaan.

<http://www.bof.fi/bofit/tutkimus/tutkimusjulkaisut/online/2008/bon0708.htm>

Kotitalousvähennysjärjestelmä: Muistio kotipalvelualan yrityksistä ja kotitalousvähennysten saajista ja verovähennysjärjestelmän rakenteesta

Lith Pekka

Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith 2008

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin teettämän muistion tarkoituksena on kartoittaa kaupallisen kotitaloustyön markkinoiden rakennetta kysynnän ja tarjonnan näkökulmasta katsoen sekä kuvata palveluja tuottavia yrityksiä: yritysten perustaminen, yrittäjien profiili, yrityskannan rakenne, yritysten alueellinen sijainti ja taloudellinen menestys 2000-luvulla. Kuvauksen piiriin kuuluvat myös riskiyritykset, verovelkaisuus ja harmaaseen talouteen liittyvien ilmiöiden tarkastelu.

Turvallisuusalan yritysten suhdanne- ja toimialaraportti 2008: Selvitys turvallisuusalan yritysten markkinoista, yritysprofiilista, kasvuyrittäjyydestä ja lähiajan suhdanneodoksista

Pekka Lith

Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith 2008

Raportin tarkoituksena on tuottaa Finnsecurity ry:lle kattavaa ja ajantasaista tietoa turvallisuusalan yritystoiminnasta koskien markkinoiden laajuutta, erilaisia turvallisuustuotteita ja –palveluja, yritysrakennetta, kasvuyrittäjyyttä, yritysten taloudellista asemaa, lähiajan suhdannenäkymiä ja keskeisiä kehittämistarpeita.

Vuonna 2008 laaditussa selvityksessä on painotettu aiempaa enemmän julkisyhteisöjen kysyntää, toimialan kehittämistä ja alan tietohuollon parantamista.

Lisätietoa tutkimuksesta: Jouko Laitinen Finnsecurity ry tai Pekka Lith pekka(piste)lith(at)kolumbus(piste)fi

YRITYSTEN RIKOSTURVALLISUUS 2008: RISKIT JA NIIDEN HALLINTA

Keskuskauppakamari 2008

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari kartoittavat yritysturvallisuuden tilaa oheisella selvityksellä yritysten rikosturvallisuuden riskeistä ja niiden hallinnasta. Tutkimus on toinen valtakunnallinen yritysturvallisuustutkimus, jonka tavoitteena on tukea yritysten omaa riskienhallintatyötä.

Tutkimus ladattavissa Keskuskauppakamari sivustolta:

http://www.keskuskauppakamari.fi/kkk/media/tiedotteet/2008_lehdistotiedotteet/fi_FI/yritysturvallisuus24042008/

Väärinkäytökset valtionhallinnossa

Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomukset 2008:163

Ministeriöiden, virastojen ja laitosten tulisi ilmoittaa Valtiontalouden tarkastusvirastolle niissä tapahtuneista taloudellisista väärinkäytöksistä tai väärinkäytösepäilyistä. Nykyisellään kaikki väärinkäytösepäilyt eivät tule tarkastusviraston tietoon.

Tiedote ja julkaisu 5.6.2008 VTV:n sivulla

http://www.vtv.fi/index.phtml?menu_id=2&chapter_id=8563#8563

Tunnistuspalveluiden kehittäminen ja käyttö julkisessa hallinnossa

Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomukset 2008:161

Julkishallinnossa on kehitetty sähköisiä tunnistuspalveluita voimakkaasti, mutta päädytty useisiin päällekkäisiin ja taloudellisesti epäedullisiin ratkaisuihin.

Tarkastuksen piiriin kuuluneiden tunnistuspalveluiden kehittämis- ja käyttökustannukset olivat vuosina 1999–2007 yhteensä noin 40 miljoonaa euroa. Huomattavista panostuksista huolimatta suurin osa tunnistustapahtumista tehdään edelleen verkkopankkitunnuksilla. Osasyinä varojen tehottomaan käyttöön ovat olleet valtion IT-toiminnan ohjauksen riittämättömyys, tavoitteiden lyhytjänteisyys, päällekkäisten hankkeiden tukeminen sekä se, että todellisia tarpeita palveluiden käytölle ei ole selvitetty.

Tiedote ja julkaisu 12.5.2008 VTV:n sivulla

http://www.vtv.fi/index.phtml?page_id=2&menu_id=2&topmenu_id=2&lang=1&chapter_id=8467#8467

Tillgångsinriktad brottsbekämpning: Myndigheternas arbete med att spåra och återföra utbyte av brott

Daniel Vesterhav, Malin Forsman, Lars Korsell

Brottsförebyggande rådet, Rapport 2008:10

Logiken bakom en stor del av brottsligheten är ekonomisk. Det handlar om pengar. Hur kan rättsväsendet då bli effektivare med att bekämpa brottsligheten? Genom att gå på pengarna, förstås!

Julkaisu Brån sivustolla:

http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=458&category_id=0

Organiserad brottslighet : ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen

Länsstyrelsen i Stockholms län 2007

Den organiserade brottsligheten är global och ett återkommande inslag i alla samhällen. Stockholms län är inget undantag. Denna rapport behandlar främst organiserad brottslighet med huvudsäte i Östeuropa och hur den påverkar utvecklingen i Stockholms län.

Julkaisu Länsstyrelsen i Stockholms län: <http://www.ab.lst.se>

Verorikokset yritysverotuksessa

Eskola Riina

Vaasan yliopisto Kauppatieteellinen tiedekunta 2008

Pro gradu –tutkielmaan voit tutustua sivulla:

http://www.tritonia.fi/fi/kokoelmat/gradu_nayta.php?id=2715

Kansainvälinen virka-apu ja poliisin kansainvälinen tiedonvaihto

Keskinen Niina

Lapin Yliopisto Oikeustieteiden tiedekunta 2008

Tutkielmaan voit tutustua sivuilla: Lapin yliopiston kirjasto, HILLA

<https://hilla.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?LANGUAGE=Finnish&DB=local&PAGE=First>

TÖRKEÄ VEROPETOS (RL 29:2)

Vaasan yliopisto Kauppatieteellinen tiedekunta 2008

Toivanen Katriina

Pro gradu –tutkielmaan voit tutustua sivulla:

http://www.tritonia.fi/fi/kokoelmat/gradu_nayta.php?id=2850

Vaikuttaako tilintarkastusvelvollisuuden poistuminen pienen osakeyhtiön keskeisiin sidosryhmäsuhteisiin? : Haastattelututkimus

Westerling Karsten

Helsingin kauppakorkeakoulu, Laskentatoimen ja rahoituksen laitos

Tutkielma selvittää millä tavoin sidosryhmät (omistajat, ulkoinen rahoittaja, veroviranomainen) suhtautuvat tilintarkastamattomuuteen ja kuinka he mahdollisesti muuttavat suhdettaan tilintarkastamattomaan yritykseen.

Yrityksen tiedolliset oikeudet ja velvollisuudet verotarkastuksessa

Saunamäki Tiina

Vaasan yliopisto Kauppatieteellinen tiedekunta 2008

Pro gradu –tutkielmaan voit tutustua sivulla:

http://www.tritonia.fi/fi/kokoelmat/gradu_nayta.php?id=2708

Suomalaisen ja venäläisen tilinpäätöskäytännön vertailu – Tilinpäätöskäytäntöjen yleinen viitekehys sekä vaihto-omaisuuden erityiskysymykset

Molotova Senja

Tampereen yliopisto Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta

Tutkielmassa keskitytään suomalaiseen ja venäläiseen tilinpäätöskäytäntöön tarkastelemalla niiden keskinäisiä eroavaisuuksia, ja eroavaisuuksien mahdollisia syitä.

Tutkielma on luonteensa vuoksi jaettavissa kahteen osaan: tilinpäätöskäytäntöjen yleiseen viitekehukseen ja vaihto-omaisuuden erityiskysymyksiin.

<http://tutkielmat.uta.fi/tutkielma.phtml?id=17628>

UK Threat Assessment

The Serious Organised Crime Agency (SOCA)

The UK Threat Assessment of Serious Organised Crime 2008/9 describes and assesses the threats posed to the UK by serious organised criminals. The assessment is drawn from a fuller, restricted version which is produced annually for law enforcement and wider government use.

Julkaisu SOCA:n sivustolla:

<http://www.soca.gov.uk/assessPublications/UKTA0809.html>

Venäjän puu: puutulvasta puutulleihin

Pölkki Voitto 2008

Voitto Pölkin kirja kuvaa venäläisen tuontipuun merkitystä Suomen metsäteollisuudelle ja Suomen taloudelle viime vuosisadalta nykypäivään saakka. Historiallista kuvausta täydentävät sattumukset, tarinat ja valokuvat puukaupan historiasta.

Kirjoittaja pitää puutullikiistaa Suomen ja Venäjän puukauppahistorian pahimpana kriisinä ja käsittelee kriisin taustoja. Suomen metsäteollisuuden välirikko osui kirjoittajan mukaan huonoon aikaan tehden lopun niin Suomen ja Venäjän välisestä puunhintaneuvottelumenettelystä kuin Venäjän näkökulmasta uskottavasta neuvotteluosapuolesta.

Kirja on omakustanne ja perustuu kirjoittajan pitkään omakohtaiseen kokemukseen niin Stora Enson palveluksessa kuin Suomen ja Venäjän välisissä puun hintaneuvotteluissa Suomen edustajana.

Kirjaa voi tiedustella tekijältä: voitto.polkki@luukku.com

Yhteystietoja

Tilannekuvan toimitus:

Erja Virta

erikoissuunnittelija

Poliisiammattikorkeakoulu

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

erja.virta@pakk.poliisi.fi

Lisätiedot julkaisuista

Mirja Hirvonen

tietopalvelusihteeri

Etelä-Suomen lääninhallitus

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

mirja.hirvonen@poliisi.fi

Tilannekuvan III/2008 kirjoittajat:

Eeva Arve eeva.arve@utu.fi

Tytti Mäkelä tytti.makela@helsinki.fi

Anne Alvesalo anne.alvesalo@ttl.fi